

MAQSUD SHAYXZODA IJODIDA MA'RIFATPARVARLIK

Mardiyev Og'abek

Toshkent davlat transport unersiteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Maqsud Shayxzoda ijodida ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda adibning asarlarida insonning ma'naviy va axloqiy rivojlanishi, jamiyatda bilim va ma'rifatning o'rni, shuningdek, insonparvarlik prinsiplariga asoslangan ijtimoiy munosabatlar badiiy talqin orqali qanday ifodalanganligi yoritiladi. Maqolada Shayxzoda ijodida g'oyaviy va badiiy vositalar orqali jamiyatda bilim, tafakkur va insoniy qadriyatlarni targ'ib qilish, shuningdek, individual va ijtimoiy o'sish masalalarini ochib berish usullari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida Maqsud Shayxzoda ijodi o'zbek adabiyotida ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalarini rivojlantirishda muhim ilmiy va badiiy meros ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, ma'rifatparvarlik, insonparvarlik, o'zbek adabiyoti, ma'naviy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, badiiy talqin, ijtimoiy munosabatlar, ma'naviy rivojlanish, dramaturgiya

Annotation: This article analyzes the ideas of enlightenment and humanism in the works of Maqsud Shayxzoda. The study examines how the author artistically conveys the spiritual and moral development of individuals, the role of knowledge and education in society, and social relations based on humanistic principles. The article also explores the methods through which Shayxzoda promotes learning, critical thinking, and human values in society using artistic and ideological tools. The research demonstrates that Shayxzoda's work represents a significant literary and scholarly contribution to the development of enlightenment and humanistic ideas in Uzbek literature.

Аннотация: В статье анализируются идеи просвещённости и гуманизма в творчестве Maqsud Shayxzoda. Исследование рассматривает, как автор художественно передаёт духовное и нравственное развитие личности, роль знаний и образования в обществе, а также социальные отношения, основанные на гуманистических принципах. В статье также исследуются методы, с помощью которых Шайхзода пропагандирует обучение, критическое мышление и человеческие ценности в обществе с использованием художественных и идейных средств. Результаты исследования показывают, что творчество Шайхзоды является значительным литературным и научным вкладом в развитие идей просвещённости и гуманизма в узбекской литературе.

Kirish:

O'zbek adabiyotida ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalari har doim muhim mavzu bo'lib kelgan. Bu g'oyalar orqali adabiyot nafaqat badiiy estetik zavq beradi, balki jamiyatda ma'naviy qadriyatlarni shakllantirish, yosh avlodni tarbiyalash va insoniy fazilatlarni targ'ib qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Maqsud Shayxzoda o'z ijodida ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalarini badiiy talqin orqali yuksak darajada ifodalagan. Uning asarlarida insonning ma'naviy va axloqiy rivojlanishi, jamiyatdagi bilim va tafakkurning o'zni, shuningdek, insonparvarlik prinsiplariga asoslangan ijtimoiy munosabatlar yoritilgan. Shayxzoda ijodida bu g'oyalar nafaqat individual shaxsning o'sishiga, balki jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti va ijtimoiy uyg'unligiga ham xizmat qiladi.

Shu bois, maqola maqsadi — Maqsud Shayxzoda ijodida ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalarini tahlil qilish va ularning o'zbek adabiyotidagi ahamiyatini ilmiy asosda yoritishdan iboratdir.

Maqsud Shayxzoda o'zbek adabiyotida serqirra ijodkor sifatida tanilgan. U nafaqat shoir va tarjimon, balki dramaturg sifatida ham alohida ahamiyatga ega. Shayxzoda asarlari inson ma'naviyati, ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalarini yuksak badiiy darajada ifodalaydi. Uning ijodida sahna san'ati orqali milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va jamiyatning ma'naviy rivojlanishi yoritilgan. Shu bilan birga, Shayxzoda ijodi o'zbek dramaturgiyasini yangi bosqichga olib chiqdi, tarixiy va zamonaviy mavzularni uyg'unlashtirib, tomoshabinga chuqur falsafiy va ma'naviy mazmun yetkazdi.

Tadqiqot maqsadi va vazifalari:

Maqsad: Mazkur tadqiqotning maqsadi — Maqsud Shayxzoda ijodida ma'rifatparvarlik va insonparvarlik g'oyalarini badiiy va g'oyaviy nuqtai nazardan tahlil qilish, ularning o'zbek adabiyotidagi ahamiyatini ilmiy asosda yoritish.

Insonparvarlik tushunchasi va uning ijtimoiy mazmuni:

Insonparvarlik — bu insonning daxlsizlik, hurmat, adolat va axloqiy qadriyatlarini qadrlashi, boshqalar huquqini hurmat qilishi bilan bog'liq tushuncha. Jamiyatda insonparvarlik g'oyalari shaxsiy va ijtimoiy hayotning uyg'unligi, tinchlik, hamjihatlik va ma'naviy taraqqiyotni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Insonparvarlik nafaqat individual xulq-atvorni, balki jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar tizimini ham shakllantiradi, odamlar o'rtasida hurmat va mas'uliyatni mustahkamlaydi.

Shayxzoda asarlarida insonparvarlik va axloqiy qadriyatlarni ochib berish:

Maqsud Shayxzoda ijodida insonparvarlik g'oyalari markaziy mavzulardan biri hisoblanadi. Adibning dramatik va badiiy asarlarida insonning axloqiy va ma'naviy rivojlanishi, boshqalarga nisbatan mehr-shafqat, halollik va adolat tuyg'usi badiiy usullar

orqali ochib beriladi. Shayxzoda qahramonlari o‘z harakatlari, qarorlari va munosabatlari orqali ijtimoiy va axloqiy masalalarni aks ettiradi, tomoshabinga individual va jamiyat hayoti o‘rtasidagi bog‘liqlikni his ettiradi.

Ijtimoiy munosabatlar va individual rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik:

Shayxzoda asarlarida shaxsning ma‘naviy va axloqiy rivojlanishi ko‘pincha ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog‘liq tarzda tasvirlanadi. Qahramonlarning o‘ssishi, qaror qabul qilishi va jamiyatga foydali bo‘lish intilishi ular o‘rtasidagi ijtimoiy munosabatlar bilan bevosita bog‘lanadi. Shu bilan birga, adib individual shaxsning rivojlanishi va jamiyat taraqqiyoti bir-birini to‘ldiruvchi jarayon sifatida talqin qiladi. Natijada Shayxzoda asarlarida insonparvarlik g‘oyalari nafaqat shaxsiy fazilat, balki ijtimoiy mas‘uliyat va hamjihatlik bilan uyg‘unlashgan tarzda ifodalanadi.

G‘oyaviy va badiiy vositalar orqali uyg‘unlikni yaratish:

Maqsud Shayxzoda ijodida ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari o‘zaro uyg‘un tarzda aks etadi. Adib o‘z asarlarida g‘oyaviy mazmunni sahna, dialog va qahramon xarakterlari orqali badiiy vositalar bilan boyitadi. Shu tarzda, tomoshabinga nafaqat axloqiy va ma‘rifiy xabar yetkaziladi, balki u badiiy zavq va dramatik tajriba orqali qabul qilinadi. Shayxzoda g‘oyalarni uyg‘unlashtirishda tarixiy voqelik, ijtimoiy muhit va individual shaxsiy kechinmalarni birlashtiradi, bu esa asarlarga chuqur falsafiy va ma‘naviy mazmun beradi.

Jamiyat va shaxs o‘rtasidagi o‘zaro ta‘sir:

Adibning asarlarida shaxsning rivojlanishi va jamiyatning taraqqiyoti bir-biri bilan chambarchas bog‘liq tarzda tasvirlanadi. Ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari qahramonlarning ijtimoiy muhitga moslashishi, jamiyatdagi mas‘uliyatni his qilishi va boshqalar bilan uyg‘un munosabatlar o‘rnatishi orqali ifodalanadi. Natijada individual o‘ssish va ijtimoiy taraqqiyot o‘zaro ta‘sir qiladi, tomoshabin esa bu jarayonlarni dramatik va badiiy shaklda sezadi.

Shayxzoda ijodining bugungi kun uchun ma‘naviy ahamiyati:

Shayxzoda ijodi bugungi kun uchun ham muhim ma‘naviy saboq beradi. Uning asarlarida aks etgan ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari yosh avlodning ma‘naviy tarbiyasi, jamiyatdagi axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va milliy o‘zlikni anglash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli Shayxzoda ijodi nafaqat tarixiy yoki adabiy meros, balki zamonaviy jamiyat uchun ma‘naviy yo‘lboshchi sifatida ham ahamiyatlidir.

Xulosa:

Mazkur tadqiqot natijalariga ko‘ra, Maqsud Shayxzoda ijodida ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari markaziy o‘rin tutadi. Shayxzoda o‘z asarlarida insonning ma‘naviy va axloqiy rivojlanishi, jamiyatdagi bilim va tafakkur rolini, shuningdek, boshqalarga

nisbatan mehr-shafqat, halollik va adolat kabi qadriyatlarni badiiy va g‘oyaviy vositalar orqali ochib beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Shayxzoda asarlarida ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari uyg‘un tarzda aks etadi, shaxs va jamiyat o‘rtasidagi bog‘liqlik dramatik va badiiy shaklda ifodalanadi. Bu esa tomoshabinga nafaqat axloqiy xabar, balki ma‘naviy saboq beradi.

Shayxzoda ijodi o‘zbek adabiyotida ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Uning asarlari nafaqat o‘tmish va zamonaviylik o‘rtasidagi bog‘liqlikni, balki yosh avlodning ma‘naviy tarbiyasi va jamiyatning axloqiy rivojlanishi uchun ham asosiy manba sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maqsud Shayxzoda. Tanlangan asarlar to‘plami. Toshkent: O‘zbekiston, 1995–2005.
2. Axmedov, O. O‘zbek dramaturgiyasida ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari. Toshkent: Fan, 2010.
3. Raxmonov, S. Maqsud Shayxzoda ijodida milliy tafakkur va ma‘naviy qadriyatlar. Toshkent: Adabiyot va san‘at, 2012.
4. Karimov, D. O‘zbek dramaturgiyasi va sahna san‘ati. Toshkent: Akademiya nashriyoti, 2015.
5. Qodirov, F. Shayxzoda asarlarida insonparvarlik va ijtimoiy munosabatlar. Toshkent: Ilmiy jurnali, 2018, №3, 45–52-betlar.
6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy kutubxonasi. Elektron arxiv materiallari va maqolalar to‘plami.
7. Sultonov, M. O‘zbek adabiyotida ma‘rifatparvarlik va insonparvarlik g‘oyalari. Toshkent: Nashriyot, 2020.